

Частина 1

Присмак сонця

Україно!

Моя мила Україно!

Я зійшов з літака і вперше глибоко вдихнув твоє повітря, настояне на травах і ще на чомусь мені досі не відомому. Дихалося легко й вільно.

Мене вразило, що всі навкруги говорили такою самою мовою, якою говорять у тих далеких краях, звідки я прибув: і в Ясній Полянці, і в моїй улюбленій Вишнівці. Чулася українська мова, суржик, навіть чисто російська. Раптом я, за дивним збігом обставин, відчув, що повернувся додому. В середині вирували найприємніші з почуттів, настроїв був піднесений, а тіло сповнилося силою й енергією.

Я сів в автобус, і він поніс мене на пагорби давнього і прекрасного міста Київ. Я знову відчув піднесення — неначе свіжим вітром обвіяло, а в голові зароїлися нові захопливі думки.

Автобус в'їхав у місто, і ось уже по мосту Патона ми перетинали Дніпро.

Я раптом пригадав, як Гоголь описував цю велику ріку: «Рідкісний птах долетить до його середини. Дивись й не знаєш, тече чи не тече його велична ширина, ні шелесне, ні прогримить!».

В дитинстві я думав, читаючи ці рядки: «Треба ж?.. Куди нашому Амуру до цієї величезної ріки. А Дніпро настільки широкий, що до його середини не всякий птах долетить!»

Від спогадів стало весело, і я почав потроху підхихкувати. На мене здивовано озиралися пасажири, а я вже не міг стриматися. Оце так Гоголь, оце так майстер! Треба ж було так описати!

Знадобиться чимало років, щоб зрозуміти, що для кожної людини від народження існує та єдина й неповторна річечка або ріка, до берегів якої вона все життя поспішатиме, куди б не занесла її круговерть долі. Навіть на порозі смерті вона маритиме рідними берегами, зарослими вербами і відблисками грайливих хвиль.

Автобус зупинився на площі Перемоги, яку прикрашала велична будівля з написом «Цирк» на куполі. Біля готелю «Либідь» я взяв таксі й поїхав на Метрологічну вулицю, де за пів години потрапив у обійми ще не знайомих мені далеких родичів.

— А-а-а! — зрадів Микола Олексійович. — Ну, нарешті! А ми тебе зачекалися, думаємо-гадаємо, де ж це ти запропастився?!

— Любо, Любо, а йди-но сюди, подивися, хто це до нас приїхав!

З кухні вийшла дружина Миколи Олексійовича.

— Боже, Женю, як же ти виріс! — вигукнула вона. — А я ж тебе пам'ятаю ось таким маленьким. Усе босоніж гасав, а метким був! — засміялася вона. — Тепер он який вимахав. Миколо, ти тільки подивися на нього! Він же на Гошу як дві краплі води схожий!

Незабаром з'явилися Сашко й Валя, мої троюрідні брат і сестра. Ми познайомилися й пішли до кімнати, де нас уже чекав по-святковому накритий стіл.

— Ну що, Євгене, ти коли-небудь куштував українську горілку? Ні? Тоді підставляй чару.

Я витягнув руку й поставив на стіл важку кришталеву чару, яку вмить наповнили жовто-коричневою рідиною з витіюватого графіна.

— Зроблено за особливим древлянським рецептом. Ну, Євгене, з приїздом тебе в столийний град Київ!

Я випив і довго не міг видихнути, з очей покотилися сльози.

— Нічого собі, — із труднощами видавив із себе. — Це ж скільки тут градусів?

Господар зневажливо махнув рукою:

— Ти розкажи краще, як там тато, мама, як ти жив усі ці роки, які плани?

Мені довелося якомога коротше розповісти про своє життя. Але це все одно зайняло багато часу, й ми засиділися допізна.

— Так, — сказав Микола Олексійович, — жбурляло тебе. Не буду приховувати, ми із твоїми батьками говорили про тебе. Вони просили, щоб ми з Любою допомогли тобі зачепитися в Києві. Отож ти можеш пожити в нас, доки знайдеш собі роботу.

— Дякую, але є одна проблема. Коли їхав з Камчатки, не звільнився з роботи і досі числюся там! Завтра ж зателефоную братові, і він вирішить питання, але наскільки швидко він це зробить — не знаю...

— Та не проблема, — сказав Микола Олексійович. — Живи у нас, ти нам не заважатимеш.

Таким чином у мене з'явилося чимало вільного часу. Автобусом 63 я діставався центру міста, де безтурботно бродив вулицями, насолоджуючись їхньою красою.

Від Хрещатика вниз по схилу я спускався на Поділ, потім підіймався Андріївським узвозом

нагору, прямо на Софійську площу — місце з давньою історією й атмосферою старовини.

У дитинстві я читав книги Яна — «Чингісхан», «Батий», «До останнього моря», — і в моїй голові закарбувалася картина героїчної оборони Києва, його падіння, загибелі мужніх захисників міста, розквіт і занепад Київської Русі, сплюндрованої страшною й жорстокою навалою монголо-татарської орди.

Піднявшись Андріївським узвозом, я побачив майданчик, з якого розгорталася панорама сучасного мегаполіса. Перехоплювало подих. Унизу ніс свої сині води величний і древній Дніпро. Я уявив, як дружинники Володимира Великого зганяли величезні юрби киян до ріки, де відбувався обряд хрещення, як могутнім Дніпром процливали знеславлені дерев'яні ідоли, а народ перешіптувався про неминучий кінець світу.

Тут на майданчику лежав великий плоский гранітний камінь, на якому було висічено: «Звідси пішла земля Руська».

Я не міг втямити, чому те, що називалося Руссю, для росіян стало раптом Окраїною, Україною.

Що ж відбулося з цією древньою землею, з матір'ю міст Руських? Як вона втратила свою історичну назву? Чому Московія вирішила присвоїти історію Русі собі?

Стоячи біля меморіального каменю, я шкірою відчував несправедливість і багатівковий біль цього народу.

Але я народився й виріс в Росії та пишався цим. Україна була для мене однією з п'ятнадцяти республік великого й нерушимого Союзу. Мені й на думку не спадало, та й не могло, що Україна може бути самостійною державою. Моєю державою був СРСР. Я, як і всі мої однолітки, пишався ним, пишався військовою

міццю країни, перед якою тремтіли й до якої підлегувалися інші народи.

Не скажу, що я в Київ закохався відразу й безповоротно. Величезне півторамільйонне місто своїми розмірами і величчю наганяло на мене страх.

Тут я вперше в житті побачив метро. Пам'ятаю, з яким хвилюванням і тремтінням в колінах ступив на рухомі східці ескалатора, судомно вчепившись за поручень. Мені не вірилося, що, заплативши один раз за проїзд, я можу весь день кататися, переходячи із потяга в потяг. У мене було багато часу, і я довго й безцільно їздив у вагонах підземними тунелями, насолоджуючись волею.

Але місто ще довго було для мене чужим. Знадобилося багато часу, щоб Київ став моїм містом, моєю долею. Зміни щодо усвідомлення себе українцем мали відбутися насамперед у мені самому!

Відчуття того, що я перебуваю в Україні, потрохи зникало. Навкруги насправді був СРСР: він жив у назвах вулиць, у численних пам'ятниках Героям Радянського Союзу. Кияни спілкувалися переважно російською. Нічого українського, майже нічого!

А столицею всієї величезної імперії була Москва.

От Москвы до самых до окраин,
С южных гор до северных морей,
Человек проходит как хозяин
Необъятной Родины своей.

Москва була оспівана всюди. На екранах кінотеатрів, на перших шпальтах газет і журналів, їй присвячували вірші, писали поеми й романи. Ми лягали спати й вставали з одним і тим самим словом — Москва, Москва!

Згадую, яка у нашому колгоспі сталася метушня, коли виряджали одного з колгоспників до Москви на ВДНГ. Це була подія! Уявляєте — побувати в столиці зі своєю коровою або свинею на Виставці досягнень народного господарства?!

Ми, дарма що знаходилися за сім часових поясів від Москви, жили за її часом. Не дивно? «В Москві полночь», — сповіщало радіо, а в нас — світанок. Ну й нехай собі сплять, думав я! «Говорит Владивосток! — повідомляв диктор. — В Москві 16 часов 30 минут». Ох, як же це драгувало! Тоді котра ж у нас година?!

У квитках на потяг час відправлення теж зазначався за Москвою. Старенька бабуся, бувало, переминає квиток з руки в руку і ніяк не второпає, о котрій годині відправляється потяг.

Минуло півтора місяця, і я нарешті отримав від брата свої документи.

Розуміючи, що створюю для сім'ї Миколи Олексійовича незручності, я поспішно залишив його привітну оселю.

Наступного дня пішов на біржу й попросив будь-яку роботу за наявності гуртожитку.

Двадцять першого жовтня 1974 року мене взяли на роботу слюсарем-сантехніком третього розряду Київської кінокопіювальної фабрики, яка розташовувалася на вулиці Васильківській, 1. Одночасно отримав кімнату в гуртожитку на вулиці Козачій.

Фабрика копіювала кінофільми, зняті на різних кіностудіях країни. Із привезених оригіналів на ній робили сотні, а то й тисячі копій. Потім копії відсиляли в різні регіони СРСР, де вони надходили в широкий кінопрокат.

Фабрику обладнали сучасним французьким устаткуванням, тож і не дивно, що її продукція була якісною. Поруч із фабрикою розташовувався готель «Мир», навпроти якого зазирає в голубі озера

столітніми липами й дубами Голосіївський парк. На площі був кінцевий пункт трамвайних ліній. Тут трамваї розверталися, щоб знову попрямувати нескінченними маршрутами вулиць столиці.

Фабрика мала свій великий кінозал, де спеціальна комісія переглядала всі зроблені копії, відбракуваючи зіпсовані, якщо такі траплялися. Бригада, до якої мене зарахували, усувала сантехнічні неполадки чи якісь аварії. Але це траплялося зрідка, тому вільного часу у нас було вдосталь. Отож частенько ми всією бригадою дивилися найсвіжіші кінофільми, які ще не були в прокаті.

На фабриці працювали переважно жінки. Відповідно всі чотири поверхи гуртожитку були заселені ними. Кімнат, в яких жили чоловіки, було небагато. Тому чоловіча частина мешканців гуртожитку користувалася особливою увагою серед прекрасної половини.

Жодний вечір не обходився без того, щоб нас не запросили в гості. Завжди хтось приходив і казав: «Хлопці, там у Каті (або в Маші, або в Ані) день народження, заходьте до нас, ми вас дуже просимо!».

Зарплати в нас були дуже маленькі: 70–80 карбованців. Грошей катастрофічно не вистачало. Ми скидалися, хто скільки міг, і купували якусь дрібничку, або клали гроші в конверт і ним вітали іменинницю.

Які ж гарні дівчата оточували нас! Незабаром у кожного хлопця, який мешкав у гуртожитку, з'являлася єдина й неповторна.

З'явилася дівчина і в мене.

Отут хочу перепросити читачів. Надалі імена й прізвища героїв роману будуть змінені, щоб уникнути неприємностей для близьких їм людей. Але спочатку невеликий відступ від теми.

Минуло вже майже пів року після мого переїзду з Камчатки в Україну. Мене періодично проймала ностальгія. Раптом я усвідомив, що дуже сумую за своєю бригадою, за безкрайними просторами й тишею. Мене тягло туди, як магнітом. Часом хотілося все кинути, сісти в літак і мотнутися на Камчатку. Часом спокуса була настільки великою, що я міг зважитися на необдуманий вчинок. Ночами мені снилася Віра, гуртожиток, бригада.

Прости, Віро, прости і прощай назавжди. Твоє ім'я в романі я не змінив, тому що ти була та є світлим і чистим спогадом у моєму житті. На своє виправдання скажу: «Віро, за свою помилку я заплатив сповна. Довгі роки згадую тебе як найкраще, що було в моєму житті».

У цей важкий для мене час, коли спогади про минуле ятрили моє серце, з'явилася Вона.

Я давно звернув увагу на цю гарну дівчину. В неї було чорне густе волосся і темно-карі великі очі. Вона зачаровувала білосніжною усмішкою, на її щоках з'являлися милі ямочки, а над верхньою губою ледь виднівся пушок.

Красуня була чарівним уособленням незрівняної української жіночності.

Але особливо гарними були її груди. Коли вона проходила повз, чоловіки оберталися й задумливо дивилися їй услід. А вона, погойдуючи стегнами, гордо несла своє тіло з тонкою талією.

Не можна було не звернути на неї уваги.

Ранком наш гуртожиток перетворювався на мурашник, коли дівчата, поспідавши й причепурившись, поспішали на роботу.

Одні після нічної зміни поверталися в гуртожиток, прагнучи відпочинку, інші ж бігли на свої робочі